Габдулла Тукай

Сабитнең укырга өйрәнүе

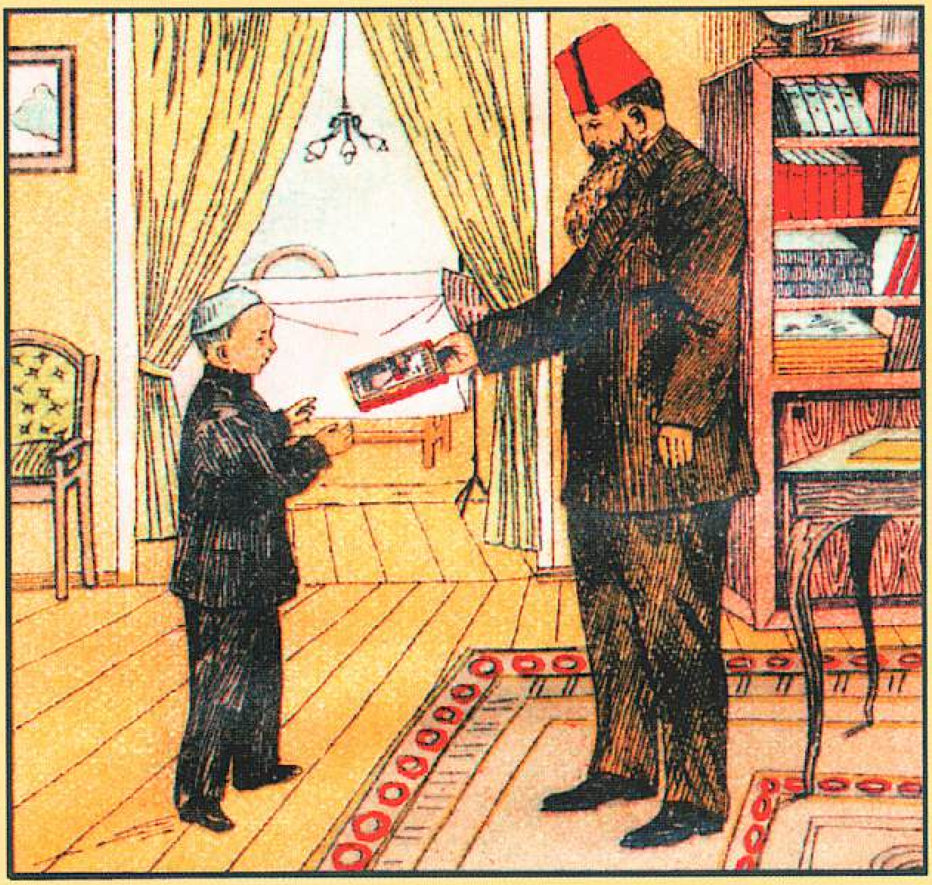

Габдулла Тукай

Сабит учится читать

ТАТАРСТАН КИТАП НӘШРИЯТЫ
ТАТАРСКОЕ КНИЖНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

Габдулла Тукай

Сабитнең укырга өйрәнүе

Габдулла Тукай

Сабит учится читать

Казан
Татарстан китап нәшрияты
•
Казань
Татарское книжное издательство
2024

УДК 821.512.145-1-93
ББК 84(2Рос=Тат)-5
Т72

Китап Россия милли китапханәсе (Санкт-Петербург)
ярдәме белән әзерләнде

Книга подготовлена при содействии
Российской национальной библиотеки (Санкт-Петербург)

Төзүчесе *Гүзәл Төхвәтова,*
филология фәннәре кандидаты

Составитель *Гузель Тухватова,*
кандидат филологических наук

Тукай, Г. М.

Т72 Сабитнең укырга өйрәнүе = Сабит учится читать / [төз. Г. Төхвәтова]. – Казан : Татар. кит. нәшр., 2024. – 16 б.
ISBN 978-5-298-04693-0

Әлеге китап – татар әдәбияты классигы Габдулла Тукайның төсле рәсемнәр, XX гасыр башындагы татар шрифты буенча эзләнү үрнәкләре белән нәшер ителгән «Сабитнең укырга өйрәнүе» (1912) әсәренең репринт басмасы. Әсәр гамәлдәге графикага күчерелде, рус теленә тәрҗемәсе дә бирелде.

Эта книга представляет собой репринт, переложение на современную графику и перевод на русский язык первого издания книги «Сабит учится читать» (1912) классика татарской литературы Габдуллы Тукая. В книге даны цветные рисунки, примеры исследования по татарскому шрифту начала XX века.

УДК 821.512.145-1-93
ББК 84(2Рос=Тат)-5

ISBN 978-5-298-04693-0

© Татарстан китап нәшрияты, 2024
© Төхвәтова Г. Ф., төзү, 2024

Төзүчедән

Хөрмәтле китап сөючеләр!

2021 елдан башлап Татарстан китап нәшрияты, Татарстан Республикасы Милли музее һәм Габдулла Тукай әдәби музее тарафыннан татар әдәбияты классигы Габдулла Тукайның үзе исән вакытта нәшер ителгән китапларын өйрәнү һәм кабаттан бастырып чыгару эше башланып китте. Бу проект кысаларында шагыйрьнең «Габдулла Тукай мәҗмугаи асаре», «Күңелле сәхифәләр» һәм «Алтын әтәч» китаплары дөнья күрде. Яңа бүләгебез – Г. Тукайның «Сабитнең укырга өйрәнүе» әсәре.

«Сабитнең укырга өйрәнүе» шигыре беренче тапкыр 1912 елда Казанда И. Харитонов типографиясендә басылган «Татар әлифбасы» дигән китапка кушымта рәвешендә дөнья күрә. Типография хуҗасы татар язуы өчен махсус хәрефләр койдыра һәм, шуны халык арасында тарату ниятеннән, китап ике төрле шрифтта языла, төсле рәсемнәр белән бизәлә.

Г. Тукай шигыренең герое да – белемгә омтылучы егет. Аңа әтисе «Харитонов бабай әлифбасы»н бүләк итә. Әсәрдә сабыйның укырга өйрәнү шатлыгы тасвирлана. Монда Сабит тә куана, әнкәсе белән әткәсе дә канәгать. Шагыйрь үзе дә укыган балага соклана.

Яңа басмада, иске имладагы Г. Тукай әсәренең тел-стиль үзенчәлекләрен биргәндә, аеруча характерлылары төп нөсхәдәгечә сакланды, һәм, шигырьнең төп укучысы балалар булуын истә тотып, кайбер фонетик үрнәкләр традицион форматта калдырылды. Рәсемнәрнең аңлатмалары шул ук биттә астөшермә белән бирелде.

От составителя

Дорогой читатель!

В 2021 году Татарское книжное издательство совместно с Национальным музеем Республики Татарстан и Литературным музеем Габдуллы Тукая приступило к изучению и научному переизданию прижизненных книг классика татарской литературы Габдуллы Тукая. В рамках этого проекта были опубликованы книги поэта «Габдулла Тукай мәҗмугаи асары» («Сборник произведений Габдуллы Тукая»), «Весёлые страницы» и «Золотой петух». Наш новый подарок читателям – книга Габдуллы Тукая «Сабит учится читать».

Стихотворение «Сабит учится читать» впервые было опубликовано в 1912 году в Казани в виде приложения к книге «Татарская азбука», опубликованной в типографии И. Харитонова. Хозяин типографии для татарской письменности заливает специальные буквы и, чтобы распространить их в народе, книгу печатает сразу двумя шрифтами, украшает цветными рисунками.

Герой стихотворения Г. Тукая – любознательный мальчик, которому отец дарит «Азбука от Харитона-бабая». Здесь и Сабит радуется, и мать и отец довольны. И сам поэт восхищается учеником.

При передаче языково-стилистических особенностей произведения Г. Тукая в арабском письме особо характерные сохранились в оригинале, и, учитывая, что главными читателями стихотворения являются дети, некоторые фонетические образцы были представлены в традиционном формате. Переводы комментирев к рисункам размещены внизу страниц.

* Сабитнең укырга өйрәнүе – Сабит учится читать.
** Сабиткә атасы әлифба бирә – Отец даёт Сабиту алифбу.

Татар.
I-463

ثابتنڭ اوقورغە ئويرەنووى

ثابت آلتى ياشندە — ايندى عقلى باشندە
يالغز، ايركە بالا اول — ئەتكەلەرى قاشندە.

شوڭار كورە شايان اول — بيك كوب اوينى نايان اول
كوڭلليلك كۆلكيلر، — طابا ئەللە قايان اول.

فهمى اوتكن، اول زيرەك، — آندى باللر سيرەك،
هر ئەيبرنى صۆرى اول — بو نى نرسە؟ نيك كيرەك؟

ثابت صۆرى جنتكلەب، — هر نرسەنى بورتكلەب،
ئەتى بلەن ئەنيسى — جواب بيرە بيك ايبلەب.

بر كۆن ثابت ئەتكەسن — كوروب ئەيتە ئەيتەسن:
«ئەتى ميڭا ئەلپبى — قايچان آلۆب فايتاسڭ»

«مينى اوقۆرغە ئۆيرەت، — ميڭا اوقۆرغە كيرەك،
اوزم اوقيم مين كتاب — اوزم سۆيلەبەم كۆيلەب.

آتاسى حيران بولدى، — كتابچيغە جۆگردى،
«بولەك» آطلى اُلفبا — آلۆب قايتدى اول برنى.

«بر آدۆم» ديب علمگە — ئۆيرەتە اول ثابت كە
صالغان ثابت اخلاصن — توش بەبكە سندەى جيمگە.

ثابت اوزیگنه اوقی الفبانی

* Сабит әлифбаны үзе генә укый – Сабит один читает алифбу.

ثابت اوقی الفبانی آتاسی برلەن

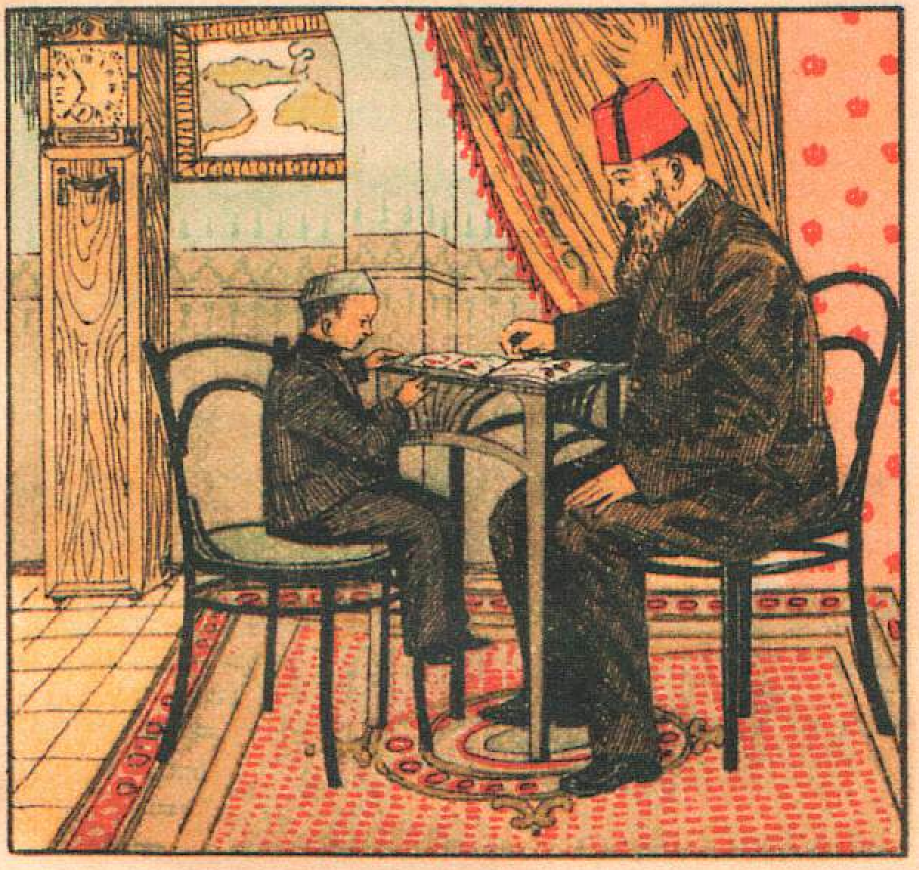

* Сабит атасы белән әлифба укый – Сабит вместе с отцом читает алифбу.

مۆنسی «الیف» مۆنسی «با» — بو حرف «جیم» مۆنسی «طا»
بوسی «دال» حرفی بولا، — بو حرف «ضاد» مۆنسی «تا»

صالغان ثابت موینی — اۆنوتقان اول او یۆننی،
طرشوب اوقی «بولەك»نی — بلمی کوننی هم توننی.

ئەتکەی آلغان کتابنی، — طابدی ثابت بیك طاتلی.
نیزدن بلدی بیك یاخشی، — نیندی حرف، نی آطلی.

بر کون چای اچکان وقت، — اوقی ثابت شارطلاتب،
ئەنی بلەن ئەنیسی، — طۆرۆشالار شاق قاطب

اوقووی ئوزۆك آنك، — بالاچەراق بالانك:
بو ئەـلیفـبا بولەگی، — خاـریـطونف باـباـنك

حیران بولدی ئەنکەسی — علم بولغاچ بەبکەسی
چای قاتندە جلمایا — قوانچلی ئەتکەسی

کورسەك ایدی ئەنکەسن! — قۆچۆب آلغان بەبکەسن،
ئوبە، ئوبە بی حساب — بیتن، کوزن هم قاشن.

عبدالله توقایف.

۱۹۱۲ سنه ۲۸ فیورال.

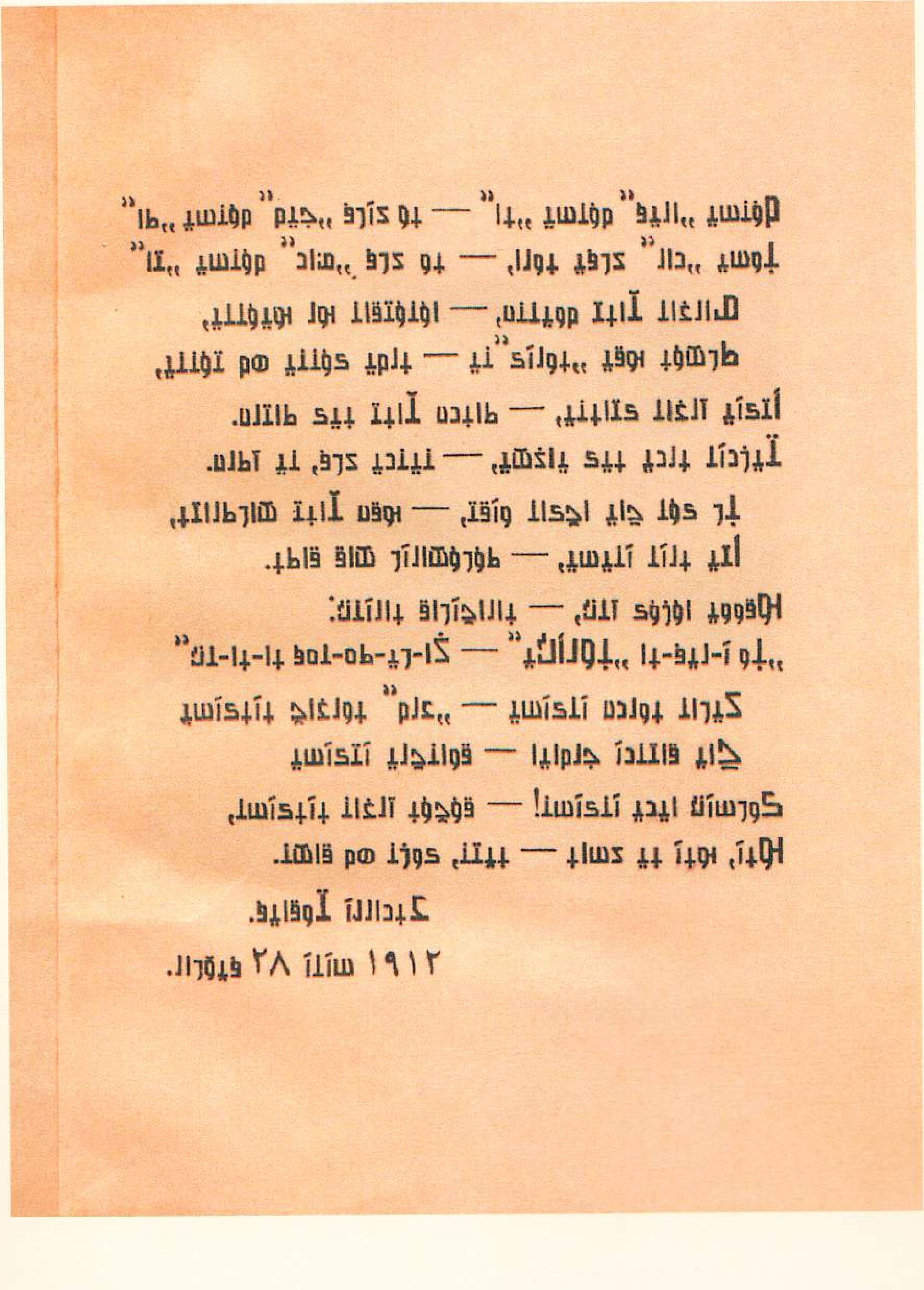

ثابت چای اچکانده اوقی
بو ئه‌ـلیفـبا بوله‌گی، — خاـریـطونف باـباـنڭ
بهاسی ٥ تین.

---

* Сабит чәй эчкәндә укый – Сабит читает, когда пьёт чай.

** Бу әлифба – Харитонов бабаның бүләге – Эта алифба – подарок дедушки Харитонова.

*** Бәһасе 5 тиен – цена 5 копеек.

САБИТНЕҢ УКЫРГА ӨЙРӘНҮЕ

Сабит алты яшендә, инде гакълы башында;
Ялгыз, иркә бала ул әткәләре кашында.

Шуңар күрә шаян ул, бик күп уйный, наян ул;
Күңеллелек, көлкеләр таба әллә каян ул.

Фәһме үткен, ул зирәк, андый балалар сирәк;
Һәр әйберне сорый ул: «Бу ни нәрсә? Ник кирәк?»

Сабит сорый җентекләп, һәрнәрсәне бөртекләп,
Әти белән әнисе җавап бирә бик ипләп.

Беркөн Сабит әткәсен күреп әйтә әйтәсен:
«Әти, миңа әлепби кайчан алып кайтасың?

Мине укырга өйрәт, миңа укырга кирәк;
Үзем укыйм мин китап, үзем сөйләп һәм көйләп».

Атасы хәйран булды, китапчыга йөгерде,
«Бүләк» атлы әлифба алып кайтты ул берне.

«Бер адым, – дип, – гыйлемгә» өйрәтә ул Сабиткә;
Салган Сабит ихласын, кош бәбкәседәй, җимгә.

Монсы – «әлиф», монсы – «ба»,
бу хәреф – «җим», монсы – «та»,
Бусы «дал» хәрфе була, бу хәреф – «зат»,
монсы – «та».

Салган Сабит муенны, оныткан ул уенны;
Тыршып укый «Бүләк»не, белми көнне һәм төнне.

Әткәй алган китапны тапты Сабит бик татлы;
Тиздән белде бик яхшы: нинди хәреф ни атлы.

Беркөн чәй эчкән вакыт, укый Сабит шартлатып;
Әти белән әнисе торышалар шаккатып.

Укуы өзек аның – балачарак баланың:
«Бу ә-лиф-ба – бү-лә-ге Ха-ри-то-нов ба-ба-ның».

Хәйран булды әнкәсе, гыйлем булгач бәбкәсе;
Чәй катында елмая куанычлы әткәсе.

Күрсәң иде әнкәсен! Кочып алган бәбкәсен,
Үбә-үбә бихисап битен, күзен һәм кашын.

Габдулла Тукаев
1912 сәнә, 28 февраль

САБИТ УЧИТСЯ ЧИТАТЬ

Шесть лет Сабиту минуло. Не по годам умён,
Единственный ребёнок, любимец общий он.

Частенько озорничает, заводит кутерьму,
И всё Сабиту нравится, и весело ему.

Парнишка он смекалистый, всё важно для него,
Всех мучает вопросами – зачем да отчего?

До самой малой малости он всё желает знать,
Всё разъяснить стараются ему отец и мать.

И вот отцу однажды сын задаёт вопрос:
«А почему ты, папа, букварь мне не принёс?

Ведь мне ж учиться надо, я сам читать хочу,
Прочту я все рассказы, стишки все заучу».

Хоть папа озадачен такою просьбой был,
Но азбуку «Подарок» немедленно купил.

И вот перед сынишкой букварь раскрыл отец.
К ученью жадно тянется мальчишка, как птенец.

Вот это «Б», а это «В», а это буква «А»,
Как интересно, что из них получатся слова.

Сабит про игры позабыл – ученьем увлечён.
Уже «Подарок» по слогам прочесть умеет он.

Как видно, книга папина Сабиту по душе:
Всё до единой буквы он вытвердил уже.

И как-то раз за ужином вдруг начал вслух читать,
Да так, что в изумлении глядят отец и мать.

«По-да-рок, – чуть прерывисто, раздельно, по-слогам, –
От дя-ди Ха-ри-то-но-ва», – читает мальчуган.

Отец от удовольствия в улыбке расплылся,
Глотает чай и слушает. И мать сияет вся.

Уж до того-то счастлива... Взгляните вы на мать.
Она сынка на радостях спешит зацеловать.

Габдулла Тукаев
28 февраля 1912 г.
Перевод В. Тушновой

Литературно-художественное факсимильное издание

Тукай Габдулла
(**Тукаев** Габдулла Мухамметгарифович)

САБИТ УЧИТСЯ ЧИТАТЬ

Составитель **Тухватова** Гузель Фардиновна

Казань. Татарское книжное издательство. 2024

На татарском и русском языках

Әдәби-нәфис факсимиль басма

Тукай Габдулла
(**Тукаев** Габдулла Мөхәммәтгариф улы)

САБИТНЕҢ УКЫРГА ӨЙРӘНҮЕ

Төзүчесе **Төхвәтова** Гүзәл Фәрдин кызы

Мөхәррире *Р. Н. Шакирова*
Тышлык рәссамы һәм бизәлеш мөхәррире *Р. Х. Хәсәншин*
Техник мөхәррире һәм компьютерда биткә салучысы *Г. С. Нуретдинова*
Корректоры *Д. З. Шәмсетдинова*

6 + Знак информационной продукции согласно
ФЗ от 29.12.2010 г. № 436 – ФЗ

Оригинал-макеттан басарга кул куелды 18.09.2024.
Форматы 70×100 1/16. Шартлы басма табагы 3,25. Тиражы 2500 д. Заказ 2450483

«Татарстан китап нәшрияты» ТР ДУП.
420066. Казан, Декабристлар урамы, 2.
Тел./факс: (843) 519-45-22.
http://tatkniga.ru
e-mail: info@tatkniga.ru

Татарстан китап нәшриятынын фирма кибетләре:
Казан, Бауман урамы, 19. Тел.: (843) 294-70-50.
Казан, Бауман урамы, 51. Тел.: (843) 225-76-55.
Казан, Декабристлар урамы, 2. Тел.: (927) 671-05-00.

Маркетинг бүлеге:
Казан, Декабристлар урамы, 2. Тел.: (843) 519-45-35.

Интернет-кибет:
http://tatkniga.ru

Отпечатано в типографии ИП Русских А.В.
г. Екатеринбург, ул. Монтерская, 3, литер 81.
Тел.: (343) 228-02-32

9 785298 046930